

מינהל החינוך הדתי

יחידת לימוד חודש אדר - ניסן

הפיקוח המוסיקלי בחמ"ד

איילה רייכרט

בהגשת: מיכל זאבי
מדריכה בחמ"ד

מפקחת ארצית על המוסיקה בחמ"ד

מפקחת קוריקולרית ותוכניות לימודים אגף אומנויות

קישורים לתוכניות החמ"ד של הפיקוח המוסיקלי

● מזמור שיר - תוכנית למוסיקה בחמ"ד

● חוברת מתנה - 70 שנה למדינה

● קול רינה - חוברת

● מזמור שיר ב' - קובץ שירי תפילה וחגים

● מזמור שיר פיוטים

● אקדמיה ברשת - אדר

● [HTTPS://YOUTU.BE/OGVXFaimKCA](https://youtu.be/OGVXFaimKCA)

● אקדמיה ברשת - ניסן - אביב פסח

● [HTTPS://YOUTU.BE/Xf32GKUN8W4](https://youtu.be/Xf32GKUN8W4)

מדריך למורה

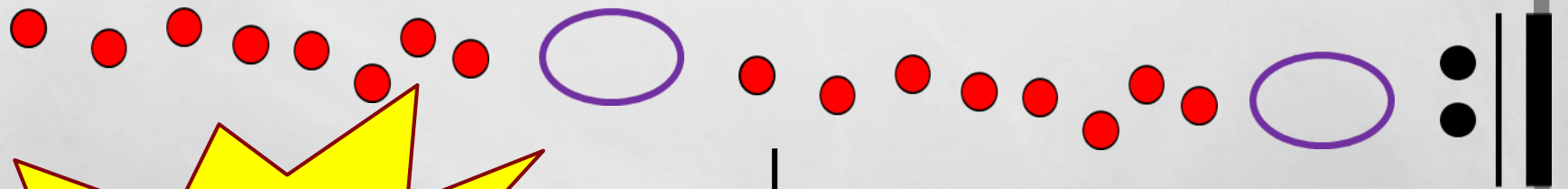
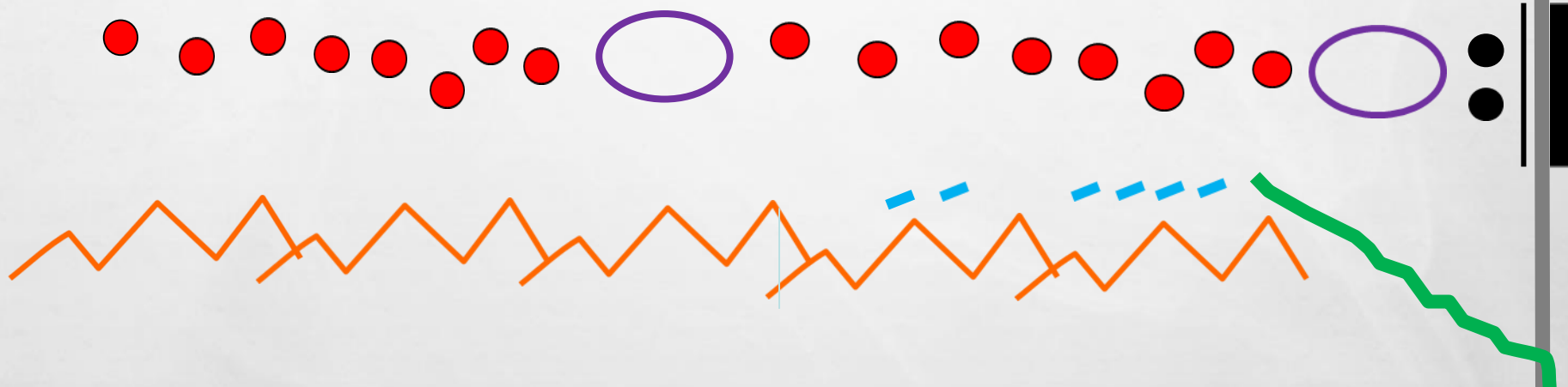
קטע עממי לפורים – ליצנים מצחיקים

- זיהוי מבנה היצירה: א א ב א א 2X קודה
- זיהוי ניגודים , דינמיקה.
- הכרת המושגים סטקטו לגטו , גליסנדו. אבחנה של גובה צליל, משך והשהייה.
- חלוקה של הכיתה לשני סוגי ליצנים : ליצן א' קופצני ונעצר בצליל הארוך, ליצן שני "מזגזג" במרחב ובצלילים הגבוהים זורק כדור.
- זיהוי כלי הנגינה ביצירה.
- ציור גרפי – כל תלמיד מצייר בדף בעת האזנה ולאחר מכן מעקב משותף על פי הגרף.
- תזמור על פי השקופית הבאה.

ליהודים ליהודים- הצעות לפעילות

- מעקב אחר הפרטיטורה ושירה
- זיהוי הצלילים החוזרים (פה ולה) על איזו מילה (ליהודים) ומה המשמעות.
- נגינה במטלופון של הצלילים החוזרים .

קטע עממי לפורים - ציור גרפי (סכמטי) להאזנה לחץ כאן

גליסנדו-גלישה מהירה בין רצף
של גובהי צלילים עוקבים,
מלמעלה למטה או להפך.

הקטע חוזר פעמיים

קטע עממי לפורים - תזמור

Flute

Mallets

Snare Drum

Fl.

Mal.

S.Dr.

גליסגדו

The image displays a musical score for a folk song from Purim. The score is written for four instruments: Flute, Mallets, Snare Drum, and a combined Flute/Mallets/Drum part. The music is in common time (C) and consists of 10 measures. The Flute part (top staff) plays a melody of eighth and quarter notes. The Mallets part (second staff) has a rest for the first four measures, then enters with a melody of quarter notes, marked with a diagonal line indicating a change in sound or technique. The Snare Drum part (third staff) provides a steady rhythm of eighth notes. The combined Flute/Mallets/Drum part (bottom two staves) features a melody of eighth notes in the Flute part and a steady eighth-note rhythm in the Snare Drum part. The word 'גליסגדו' is written above the Mallets staff in the fourth measure. The score includes a repeat sign after the fourth measure and a final double bar line at the end.

לחץ להאזנה:

ליהודים פלייבק

ליהודים-עם מילים

ליהודים ליהודים

ליהודים הייתה אורה ושמחה,

אורה ושמחה וששון ויקר.

ליהודים הייתה אורה ושמחה,

אורה ושמחה וששון ויקר.

כן תהיה לנו אורה ושמחה

וששון ויקר.

Voice

First system of a musical score. The vocal line (treble clef, C major, common time) begins with a green oval highlighting the first measure, which contains a quarter rest followed by a quarter note G4. The lyrics below the vocal line are: "ויש-יהו-ל דים-יהו-ל". The piano accompaniment consists of two staves (treble and bass clefs) with chords and eighth notes. The first measure of the piano part also contains a quarter rest followed by a quarter note G4.

Second system of the musical score. The vocal line continues with a purple oval highlighting the first measure, which contains a quarter rest followed by a quarter note G4. The lyrics below the vocal line are: "קד-רה-או-תה-הי". The piano accompaniment continues with chords and eighth notes. The first measure of the piano part also contains a quarter rest followed by a quarter note G4.

Third system of the musical score. The vocal line continues with a purple oval highlighting the first measure, which contains a quarter rest followed by a quarter note G4. The lyrics below the vocal line are: "קד-רה-או-תה-הי". The piano accompaniment continues with chords and eighth notes. The first measure of the piano part also contains a quarter rest followed by a quarter note G4.

מדריך למורה

"אביב" מאת ויולדי

- זיהוי חלקי היצירה והמבנה. הכרת המושג רונדו. קונצ'רטו.
- ביצוע האפיזודות השונות בתנועה במרחב. המתארות אביב אירופאי (ציפורים, זרימת נחלים, פרחים, סערה). ניתן לראות באקדמיה ברשת - מראה.
- חלוקת הכיתה לקבוצות שונות כשכל קבוצה קמה בתורה.
- ניגון בפתיחה בצלילונים . את הצליל סי.
- שימת דגש על דינמיקה . פורטה ופיאנו ומתן ביטוי לכך בתנועה.
- המילים לשירה בריטורנלו : "אביב הנה הגיע, ציפור קולה תשמיע, נריע לשמש העולה".

על המלחין: אנטוניו ווילדי

1741 – 1678

מלחין איטלקי מתקופת הבארוק. אביו המוסיקאי לימד אותו כינור והופיע איתו יחד כילד פלא. בהיותו בן 25 הוכשר להיות כומר ושימש בתפקיד זה במשך שלוש שנים בלבד. ויואלדי מונה למורה לכינור וויאולה בבית מחסה לבנות יתומות ולהן כתב את מרבית המוסיקה שלו. כשיצא לסיבוב הופעות מחוץ לונציה התחייב לכתוב לבית היתומים שני קונצרטי בחודש וכך המשיך לקבל משכורת רציפה.

בשנת 1713 מונה בהצלחה יתרה להיות אמרגן האופרה של ונציה, עבר לשלוש שנים לעבוד בחצר מושל מנטובה, חזר לונציה ועבר רומא שם התקבל בכבוד רב על ידי האפיפיור בנדיקט ה-13. ובשנת 1725 חיבר את ארבע העונות שהיא סוג של מוסיקה תכניתית היצירה המפורסמת מכל יצירותיו.

על היצירה

קונצ'רטו לכינור "ארבע העונות" – "האביב" מאת
אנטוניו ווילדי

ארבע העונות היא קונצ'רטו לכינור ותזמורת כלי קשת. כל פרק
מהיצירה הינו קונצ'רטו בן שלושה פרקים. נושא היצירה
מוכר כפתיחת תכנית הרדיו "אוניברסיטה משודרת".

כל פרק התבסס על טקסט (סונטה או פואמה) מתאר שמסביר מה
עמד לנגד עיני המלחין כשחיבר אותו. ויואלדי השתמש כאן באחד
מעקרונות ההלחנה בתקופת הבארוק בה סולן משמיע את המנגינה
והתזמורת חוזרת אחריו בחיקוי.

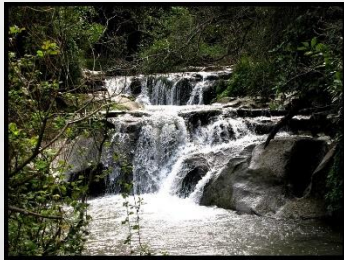
בפרק זה מתאר את שמחת האביב.

← להאזנה לחץ כאן

האביב- מבנה היצירה

פתיחה א א ב א ג א ד א ב/ג א א קודה

הידעת?

קונצ'רטו - הוא ז'אנר מוסיקלי שתחילתו בתקופת הבארוק. הקונצ'רטו הוא יצירה לכלי סולו או מספר כלי סולו ולתזמורת. פירוש המילה "קונצ'רטו" באיטלקית הוא "פעילות משותפת".

ריטורנלו - החלק החוזר. בתקופת הבארוק מבנה הרונדו עוד לא גובש סופית, ועל כן נהוג לכנות את מבנה זה ריטורנלו.

רונדו - מבנה יצירה רב-חלקי כשבין החלקים השונים מופיע מעין "פזמון חוזר".

טוטי - כולם. כל התזמורת או כל ההרכב מנגנים יחדיו

סולו - לבד או יחיד. קטע כלי או קולי שמבצע אותו סולן.

אביב ויולדי - פתיחה

Concerto No. 1 in E Major *La Primavera* ("Spring")

Allegro

I.

(A) *Giunt' è la primavera*

(Op. 8, No. 1 / RV 269)

Violino
principale

Violino 1

Violino 2

Viola

Violoncello;
Basso continuo

The image shows the first movement of Vivaldi's Concerto No. 1 in E Major, 'La Primavera'. The score is for five parts: Violino principale, Violino 1, Violino 2, Viola, and Violoncello/Basso continuo. The key signature is E major (three sharps) and the time signature is common time (C). The tempo is marked 'Allegro'. The movement is labeled 'I.' and the first section is '(A) Giunt' è la primavera'. The score begins with a treble clef and a key signature of three sharps. The first measure of the Violino principale part is circled in yellow. The score includes dynamic markings such as 'p' (piano) and 'f' (forte). The bottom of the page features a red bar.

הפתיחה מתוך האופרה "כרמן" תיאור תהליך יציאת מצרים

- זיהוי מבנה היצירה: א א ב א ג ג א
- תזמור בחלק החוזר : הכרת תפקיד המצלתיים והקשות.
- כתיבת הפעמות של חלק א החוזר וסימון להקשת המצלתיים.
- האזנה תוך כדי דמיון, ותנועה במרחב של תהליך יציאת מצרים: א – המצרים מענים את עמ"י. (המצלתיים – המכות שנתנו בשוט) ב- בניית הפרימידות וערי המסכנות א –המצרים מעבידים בפרך ג – עמ"י מתכוננו ליציאת מריים חלק 1 בג עמ"י יוצא ממצריים (הליכה על פי המקצב. א – המצרים מגלים ורודפים אחריהם. קודה –קריעת ים סוף. ניתן לראות האקדמיה ברשת פסח.

מהי אופרה?

אופרה (מאיטלקית: **OPERA IN MUSICA** - יצירה מוזיקלית) היא צורה של תיאטרון שבה התוכן הדרמטי מועבר בשלמותו או ברובו באמצעות שירה ומוזיקה. האופרה הופיעה באיטליה בסוף המאה ה-16 ונקשרת, בדרך כלל, עם מסורת המוזיקה הקלאסית המערבית.

האופרה משתמשת ביסודות רבים של התיאטרון המדבר, כמו תפאורה, תלבושות ומשחק. עם זאת, האופרה נבדלת מצורות דרמטיות אחרות בחשיבות הנודעת בה לשירה ולטכניקה הווקאלית המקובלת. את הזמרים מלווה הרכב כלי, שגודלו נע מהרכב קאמרי מצומצם ועד תזמורת סימפונית מלאה, הנגנים יושבים בדרך כלל בבור תזמורת. אזור מונמך בקדמת הבמה, נסתרים מהקהל. גם בלט משולב לעיתים קרובות באופרה, והדבר נכון בעיקר לגבי האופרה הצרפתית ברוב שנות הגלולה.

בחלקי תבל אחרים קיימות צורות אמנות דומות, רבות מהן עתיקות-יומין, המכונות לעיתים "אופרה", בהשוואה לצורה זו במוזיקה המערבית ("אופרה סינית", לדוגמה). הצורות העצמאיות האלה אינן נגזרות של האופרה המערבית אלא צורות נבדלות של תיאטרון מוזיקה. האופרה גם איננה המופע היחיד של תיאטרון מוזיקלי במערב: בעולם העתיק, הדרמה היוונית כללה שירה וליווי אינסטרומנטלי ובימינו קיימות צורות אחרות, כמו מחזמר.

על המלחין - ז'ורז' ביזה

אלכסנדר-סזאר-לאופולד ז'ורז' ביזה - BIZET- 1838-1875, מלחין צרפתי..

ביזה נולד סמוך לפריז להורים בעלי רקע מוזיקלי - אביו היה מורה לפיתוח קול ואמו הייתה פסנתרנית. את יסודות המוזיקה רכש במהירות, ואביו עודד אותו לכיוון ההלחנה. בגיל עשר התקבל לקונסברטוריון.

במהלך קריירת לימודים מבריקה בקונסרבטואר, זכה ביזה בפרסים רבים, בתחומי הנגינה וההלחנה. החשוב בהם, בשנת 1857, היה "פרס רומא" היוקרתי, שאיפשר לו לימודים בלי דאגות פרנסה למשך חמש שנים. ביזה התבלט ביכולותיו הפסנתרניות, אך העדיף שלא לנצל את כישוריו אלה וכמעט לא הופיע בפומבי. עם שובו לפריז לאחר קרוב לשלוש שנים באיטליה, מצא שבתי האופרה העיקריים בעיר נוטים להעלות את הרפרטואר הקלאסי המקובל ולהתעלם מיצירות של מלחינים חדשים. גם יצירות שכתב לפסנתר ולתזמורת נדחו ברובן; כתוצאה מכך, קפאה הקריירה שלו על שמריה והוא התפרנס בעיקר מעיבוד והעתקה

של מוזיקה מאת מלחינים אחרים. חסר-מנוחה ומשתוקק להצלחה,

החל במספר רב של מיזמי תיאטרון בשנות ה-60' של המאה ה-19.

פתיחה מתוך האופרה "כרמן" יציאת מצרים טרואדור

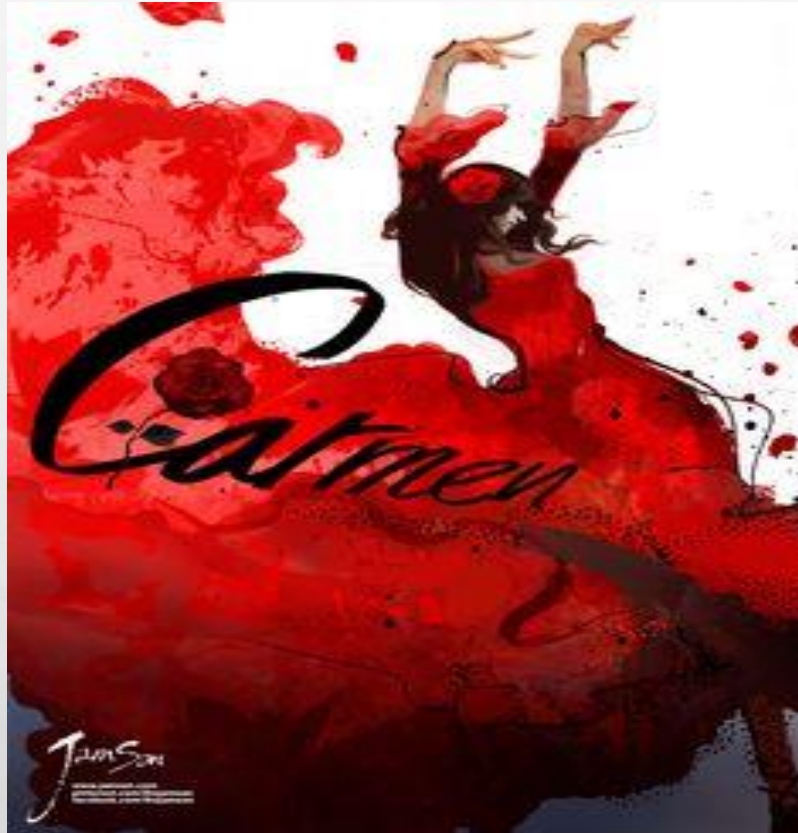
כרמן -אופרה צרפתית מאת המלחין ז'ורז' ביזה האופרה מבוססת על הנובלה "כרמן" מאת פרופסור מרימה ונכתבה על ידי אנרי מייאק .

הצגת הבכורה של האופרה הייתה באולם האופרה קומיק שבפריז ב-3 במרץ 1875.
במשך שנה לאחר הופעת הבכורה נחשבה האופרה "כרמן" לכישלון, וכונתה על ידי המבקרים "לא מוסרית" ו"מלאכותית". כיום כרמן היא אחת האופרות הפופולריות ביותר בעולם, לפי הארגון אופרה אמריקה האופרה כרמן מדורגת במקום הרביעי ברשימת האופרות המוצגות ביותר בצפון אמריקה.

האופרה מספרת את סיפורה של כרמן, צוענייה יפהפייה חמת מזג, שמצאה חן בעיני רבים. חלקים מסוימים מהאופרה מוכרים מאוד כיצירות בפני עצמן, בהן הפרלוד- שיר הטרואדור והאריה ההבנרה. וכן "סוויטת כרמן" שהיא עיבוד של רודיון שצ'דרין ומכילה קטעים מוכרים מן האופרה.

"כרמן" – הפתיחה- ביצוע תזמורת לחצו על התמונה למעבר לסרטון

"בצאת ישראל ממצרים"

תהילים קי"ד

לחן: יהודי תוניס

← להאזנה לחץ כאן

מה-לָךְ הָיָם כִּי תָנוּס
הִיָּרְדֵן תִּסָּב לְאַחֹר
הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים
גִּבְעוֹת כְּבָנִי-צֶאן?

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזֹ

מִלִּפְנֵי אֲדֹנָי חוֹלֵי אֶרֶץ
מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב
הַהֹפְכֵי הַצֹּר אֶגְס־מַיִם
חֲלָמִישׁ, לְמַעַיְנֹו – מַיִם.

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזֹ

הִיָּתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ
יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלֹּתֶיךָ
הָיָם רָאָה וַיָּנֹס
הִיָּרְדֵן יָסָב לְאַחֹר

בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם
בֵּית יַעֲקֹב מַעַם לַעֲזֹ

מדריך למורה רקע לפיוט ומאפיינים מוסיקליים

- השיר כתוב בסולם פה דורי, עם הגבהות הצליל מי : ממי במול למי בקר. כמקובל בסולם מינור הרמוני.
- המנגינה מושרת בשלושת הבתים באותה מנגינה ואילו בבית האחרון משתנה הסיום ומסמל על סיום השיר.
- בשלושת הבתים הראשונים המנגינה מסתיימת בצליל סול (דרגה שנייה) ויוצרת שאיפה להמשך. רק בבית האחרון ישנה חזרה לטוניקה.
- לשיר אופי רצ'טטיבי. הדבר בא לידי ביטוי בחזרה הרבה על הצליל פה. שהוא הצליל האופייני לטוניקה. בניגוד לתפילות המגיעות מאירופה בהן הרצ'טטיב בדור"כ על צליל הדומיננטה. כאן המהלך המלודי נשען על הטוניקה.

מדריך למורה

הצעות לפעילות

- ❖ התלמידים מזהים את הצליל החוזר בשירה הרצ'טטיבית (פה) על ידי האזנה וסימון בתו תווים.
- ❖ הסבר מהו רצ'טטיב.
- ❖ הסבר והדגמה לאוסטינטו. פתיחה דיון איזו תחושה נותן וכדומה.
- ❖ סימון במשולש את הניומות ובריבוע את המליסמות.
- ❖ נגינת אוסטינטו לאורך כל הפיוט בלווי כלי הקשה שונים: דרבוקה תוף מרים ועתיבות ועוד (דוגמא לאוסטינטו קיימת בפרטיטורה המצ"ב)
- ❖ חלוקת הכיתה לקבוצות כשכל קבוצה מבצעת בתזמור ובתנועה את הבית שלה.

בצאת ישראל ממצרים

Voice

הו - י תה - היי עז - לו עם - מ קב - יע בית ים - ר - מצ - מ אל - ר - יש צאת - ב

simile

תיו - לו - מש - מ אל - ר - יש שו - קוד - ל דה